

Рецензия

от проф. д-р Емилия Христова Стоева

по процедура за заемане на академична длъжност **ДОЦЕНТ** по Кинознание, киноизкуство и телевизия (дигитални технологии на екранните образи), професионално направление 8.4.

Относно: Комплект от научна дейност на гл. ас. д-р Йосиф Аструков от ИИИЗк-БАН, 2024 г.

1. Данни за конкурса и процедурата

На 20 август 2024 година заседава постоянната комисия по редовност на документите в ИИИЗк, която установява, че единствен кандидат по конкурса е гл. ас. д-р Йосиф Аструков. Подадените документи за **доцент, отговарят на изискванията**, заложи в ЗРАСРБ и той е допуснат за оценяване от научното жури. Документите са постъпили по установения ред и в необходимия срок. Проверени са наукометричните показатели и техните съответствия с минималните национални изисквания. Нарушения по процедурата няма.

2. Данни за кандидата

Гл. ас. д-р Йосиф Аструков е завършил Филмова и телевизионна режисура през 2007 година в НАТФИЗ “Кр. Сарафов”. През 2014 година защитава дисертация “Съвременно експериментално кино. Хибридни форми между съвременния танц и новото дигитално кино в интернет средата” с ръководител проф. д-р Н. Маринчевска.

3. Описание на материалите по кандидатурата

Представените за разглеждане от научното жури материали, с които д-р Йосиф Аструков участва в процедурата по конкурса за доцент, са следните:

3.1. “Огледало на обществото ли са новите сериали”, ИИИЗк.

Заглавието ни връща към изследванията на френските просветители, по-конкретно Дидро, който защитава тезата, че художникът трябва да познава живота.

Текстът на д-р Аструков започва с атрактивен цитат: “*Може би защото антиутопиите отдавна са продали духа човешки на*

машината” - от изследване на проф. Мая Димитрова за авторското и арт киното в дигитална среда.

За мейнстрийм в киното говорим още от “Проклятието Блеър”(1999), но на сериалът също му приляга, поради голямата аудитория и умелото приспособяване на авторите на сериали към нея. След дългата съпротива на колегите в България, да наречем националното ни кино *индустрия*, за сериалите това не е проблем, може би поради голямата зависимост на последните от рейтинга. Аструков анализира задълбочено промяната на формата и съдържанието на сериалите, базирайки се на конкретни примери около началото на новия век. Не по-малко важно за автора е аудиторията и как различните поколения гледат сериалите. Семейната среда вече не е актуална, а алиенацията се засилва от различията в ритъма на живот и от отстояването на жанрови предпочитания. Важно е да отбележим, че анализите на цитираните филми са далеч от преразказа. Потърсени са отличителните белези: екранна пластика, възможност за идентификация с персонажите, симбиотични връзки, степен на физическо и психическо насилие.

3.2. Генерирани изображения: Изкуство ли е изкуството на изкуствения интелект?

Още в самото начало, Йосиф Аструков бърза да отбележи, необходимостта от човешка намеса при алгоритмите имащи възможност да запаметяват и обогатяват базата данни. Тезата на автора за различията между човешкия и машинния разум е добре защитена със собствен съпоставителен анализ.

Много от епидермалните имитативни колажи бързо омръзват и на тяхно място се появяват също толкова елементарни нови приложения. Подкрепен с мощни примери е отговорът на въпроса, дали ИИ създава изкуство. Ето един от отговорите: “Изкуственият интелект е високотехнологичен плагиат”(Чомски).

Ние не обвиняваме съвременните инсталатори във вторичност, защото те черпят вдъхновение от другите изкуства и създават продукт, където концепта и подтекста са в основата на творбите им. За разлика от създаденото от изкуствения интелект, където вторичността и плагиатството не могат да бъдат избегнати. Бих сравнила създаденото с ИИ произведение, със студентски римейк на филм от “Императорите” в киното.

И ако разработените есета за изкуството на техническата възпроизводимост на В. Бенянин ни дават задоволителни отговори за визуалните изкуства, то компютърно генерираните образи са не достатъчно изследвани и на този етап полемичността доминира. Ето защо, подкрепям отворения финал на настоящото изследване на Йосиф Аструков.

3.3. Самотният зрител

За написването на този текст, авторът прави проучвания в базовите медии, от една страна, но се позовава и на свои дългогодишни изследвания, от друга.

За успеха на платформите има поне три главни причини: техническо развитие, лесен достъп и отчуждението в съвременния свят. Авторът акцентира върху последното с аргументи, сравнения и примери. Бурното развитие на телевизията в Северна Америка през 50-те години (благодарение на рекламата), “приковава” зрителите към малкия екран. Американският художник Мас Коннер (1913-2019) има прекрасни рисунки на тема “Семейството пред телевизионният екран” от 50-те и 60-те години. Те визуализират тезата на Йосиф Аструков за начина на гледане в този период – със семейството и с приятелите. Мас Коннер почина на 106 години и успя да нарисува и самотният зрител.

В изследването си авторът се позовава както на български и световни учени, така и на много статистики и проучвания. Особено важно в текста е емоционалното представяне на ситуацията от днешния ден. Йосиф Аструков пише: “...нарастването на социално позитивните трендове, които на практика пропагандират и легитимират самотата като норма.”

3.4. Екранът на разделените индивиди

Йосиф Аструков определя като начало на фрагментираното гледане 90-те години на миналия век.

За да избегне ненужното абсолютизирането на Ковид ситуацията търси и други фактори, повлияли на самотното гледане. Също така търси примери от другите изкуства, разширява хоризонта и не разглежда визуалността в изолация. Използването на другите изкуства като доказателствен материал е частен случай, по-скоро те служат като инспирация за творците.

В “Екранът на разделените индивиди” Аструков оглежда не само негативните промени в съвременния свят. По думите на автора: “...на новите технологии човек може да им придава посока или смисъл.”

3.5 Екран и сцена. Новите мултимедийни представления

Изследването на хибрида между кино и театър започва с примери от зората на киното, като е подкрепено с доказателствен материал. Някои от експериментите са в полето на атракциона, при други драматургията доминира над ефектните наслагвания. От експериментите на Фредерик Кислер през 20-те години на миналия век, е инспириран и съвременният артист Бил Виола, създавайки множество творби с водни стени.

Йосиф Аструков описва по достъпен начин смесването на техники, участието на диапори и движещи се образи, както и създаването на първите интерактивни филми, с предварително заснети възможни линии на развитие на сюжета. До 90-те години авторът разглежда развитието на **технологиите и експериментите** театър - кино в симбиоза. Развитието на интернета внася привидно доминиране на технологиите, но все пак авторските търсения остават по-важни за подготвените зрители. Йосиф Аструков дори прогнозира, че за в бъдеще може да има завръщане към класическите технологии.

Базирайки се на добре проучената история на хибрида между кино и театър, авторът разглежда лавината от нови дигитални експерименти без крайни пристрастия. Без съмнение, претендентите за нови форми в digital performance са стотици, но много от тях остават в полето на любителския експеримент, услужливо подпомогнат от технологиите. Пример за доминиране на технологиите е “**Квартет**” на Явор Гърдев от 2015 година. Отдалечавайки се съзнателно от структуралния анализ, Йосиф Аструков ни насочва към “...сложността на материята, необходимото ниво на компетентност... и най-важното, за смисъла от внедряването на новите технологии.” Анализирайки виртуалността и произведенията ѝ, авторът се приспособява към лексиката на новото време, изобилстващо с нови, неизкрystalизирани теории, в които неяснотата често се представя за подтекст.

Важно е да отбележим, че в главата видове представления (основна по обем), присъстват много активни линкове.

Ако попитате някой куратор какво е концептуално изкуство? Отговорът е: “Няма дефиниция, но то е разпознаваемо.” Йосиф Аструков не се опитва да формулира дефиниции на видовете съвременни представления (седем на брой), а чрез визуални примери дава шанс на читателя да ги разпознае, но и да ги опознае. Предимство на автора е познаването на технологиите при създаването на високотехнологичен театър. Това му дава основания за коментар, както на стилистиката и визуалността, така и на въздействието от анимираното изображение. Виртуалните представления също са предмет на анализ, с уговорката, че това не са представления в истинския смисъл на тази дума. Бих сравнила виртуалните представления с netart-a, който не “излиза” от мрежата, но има достатъчно последователи и ежегоден фестивал. В книгата си, Йосиф Аструков съзнателно цитира двуезично много манифести, прокламации, опити за дефиниции, написани от творците на съвременния театър. За съжаление, някои от тях са несъстоятелни и напомнят анекдот от музей за съвременно изкуство. Оставаме с надеждата, че представленията са на високо ниво, създадени са с добър художествен вкус, където условността среща абстракцията, опосредствана от дигиталните технологии.

3.6 Фотографията като...

Йосиф Аструков разглежда фотографията от днешния ден, където част от проблемите са повсеместното снимане и опитите на потребителя на изкуство, да се превърне в създател. За съжаление, масовото снимане води до обезценяване на образа и се отразява зле на фотографията като изкуство. Авторът познава технологията, както при аналоговото, така и при дигиталното снимане, но акцент са промените при сканиране, които са задълбочено проучени. Фотографията изпревари киното при преминаването от лента към HD, като също така изпреварваща е и при процесите на дигитализация. Авторът е направил задълбочени практически изследвания как при съхранение в дигитално копие, да бъдат запазени важни характеристики: фотографска широта, цвето предаване, разделителна способност и други. Той не крие предпочитанията си към Нейно величество лентата, пред малкия принц High Definition.

Промените при снимане “между фотография и кино” са толкова бързи, че описанието на технологиите и екранният резултат е Ad hoc.

Лоор монтажа (безконечник), “излезе” от инсталациите и от рекламите и се превърна в забавление за всички. Към значенията, описани от автора е и безконечник. Този термин се използва десетилетия в киното (залепване на началото с края на откъса).

Йосиф Аструков е проучил задълбочено комерсиалното приложение на фотографските банки, опровергавайки наивния слоган: Печели пари“, правейки това, което обичаш.” Корените на *сток* (stock) фотографията са в стилизираните изображения на художествената фотография, където чрез белотата на фона се постига акцент върху сюжетно важното. Особено важни за начинаещите фотографи и за студентите са анализите на автора в главата “Референтни образи...”. Когато инспирациите са от същото изкуство, резултатът обикновено е вторичност. Няма изкуство, когато се опитваш да имитираш вече създадени творби, най-вече високобюджетните. Подражанието води до аморфни или любителски фотографии. Подобни са проблемите и в киното. Небрежността, като следствие от неограниченото снимане, измести прецизното организиране на докадровата действителност.

Надявам се, колегите в БАН да организират дискусия по този изключително важен естетически проблем.

Макар и не малък по обем (209стр.), този труд не може да обхване всички промени, трансформации, преобразования, моди и влияния, които съпътстват днес “писането със светлина”.

3.7. Съвременно българско експериментално кино, щрихи към новото българско кино

Авторът се съсредоточава върху три важни характеристики на експерименталното кино: форма, съдържание и изпълнение. За съжаление многообразието от експериментални филми днес изисква разглеждането им самостоятелно. Авторът не намира достатъчно обединяващи отличителни белези както в игралните, така и в документалните филми. Частен случай са танцовите видеа (филми, които той добре познава). Видеодансът като подвид в експерименталното кино, вече е създал свой собствен киноезик.

Ще завърша с един постулат от автора, превърнал се в клише, но клишетата обикновено са верни: “Не разполагаме с универсален

метод за определяне на качеството – единствено времето може да бъде критерий.”

Нямам съществени бележки по представените материали за конкурса. Текстовете имат както приносен характер, така и познавателна стойност.

Личните ми впечатления от работата му като учен и като творец, са свързани с много срещи на симпозиуми, конференции, кръгли маси и изложби, в които той участва. Също така, в последните няколко години каня Йосиф Аструков в НАТФИЗ ”Кр. Сарафов” да гостува в модула Видеоарт. Систематично поднесените и добре визуализирани лекции на тема Видеоданс винаги предизвикват интересни дискусии.

В заключение приемам материалите, предоставени за конкурса и считам, че гл. ас. д-р Йосиф Аструков отговаря на критериите и притежава необходимите качества за заемане на академичната длъжност доцент. Гласувам убедено с ДА кандидатурата му да бъде насочена за избор от Научния съвет на Института за изследване на изкуствата.

проф. д-р Емилия Стоева

28.10.2024, София